

บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่

The role of local community leaders in strengthening and
sustainability according to the philosophy of sufficiency economy of
Ban Pong Kum community Tambon Pa Miang Doi Saket District Chiang
Mai Province

วินิจ ผาเจริญ, สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, สถาพร แสงสุโพธิ์, นนท์ น้ำประทานสุข¹
Winit Pharcharuen, Suriyajas Techatanminasakul, Sathaporn Saengsupho,
Non Naprathansuk¹

Received: 3 November 2022; Revised: 5 December 2022; Accepted: 6 December 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน วิธีการดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้นำชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้งบทบาทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม บทบาทดังกล่าว สามารถที่จะแก้ไขปัญหาการว่างงาน ปัญหายาเสพติด รวมทั้งเกิดการรวมกลุ่มสามารถสร้างอาชีพและเกิดรายได้ในชุมชน โดยการให้ชุมชน

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

ตัดสินใจแก้ไขปัญหาและจัดการกับปัญหาด้วยพลังของคนในชุมชน ตลอดจนบทบาทการอนุรักษ์ และส่งเสริมสนับสนุนโดยการให้คุณค่าและความสำคัญกับหลักปฏิบัติศาสนกิจและวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษซึ่งสะท้อนออกในด้านภาษา ศาสนา การแต่งกาย และกิจกรรม ประเพณีต่างๆ 2) ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำชุมชนพบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่นจะพบปัญหาอุปสรรค ขัดขวางในการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือขาดความสามัคคีร่วมมือจากคนในชุมชน ขาดแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะด้านงบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้การดำเนินงาน ไม่คล่องตัวและไม่ต่อเนื่อง 3) สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ผู้นำชุมชนต้องสร้าง กระบวนการร่วมมือจากประชาชนและภาครัฐให้มากขึ้น รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินงานและควรส่งเสริมการรวมกลุ่มการประกอบอาชีพของกลุ่มให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้ที่พอเพียง

คำสำคัญ: บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่น; การเสริมสร้างความเข้มแข็ง; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the role of local community leaders in strengthening and sustainability according to the Sufficiency Economy Philosophy. Case Study of Pong Kum Community Pa Miang Subdistrict Doi Saket District 2) To study the condition of problems and obstacles, the role of the local community leaders in strengthening and sustainability according to the Sufficiency Economy Philosophy 3) to propose solutions to the problems It is a qualitative research. The randomized population used in the research were 15 formal and informal community leaders selected by specific means. The methodology was conducted by collecting data from the field by semi-structured interviews. Data were collected and then analyzed and synthesized and presented by descriptive research results. The results of the research showed that 1) Local community leaders play important roles in social, economic, political and cultural roles. able to solve the unemployment problem drug problem Including the formation of a group that can create a career and generate income in the community By allowing the community to make decisions and deal with problems with the power of the people in the community. as well as the role of preserving and promoting by giving

value and importance to religious practices and cultures that have been inherited from ancestors, reflected in language, religion, dress and various traditional activities; Community leaders found Local community leaders will encounter obstacles in the implementation of community strengthening, namely the lack of unity and cooperation from people in the community. Lack of support from government agencies especially the budget is not enough As a result, the operation is inconsistent and inconsistent. 3) As for the solutions to the obstacles, for example, community leaders need to create more processes of cooperation from the people and the government. Including the allocation of sufficient budget for operations and should promote the integration of group occupations for continuous development to make people in the community have jobs and have sufficient income.

Keywords: local community leadership roles; strengthening; Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

การอยู่ในชุมชนสังคมมีความแตกต่างและหลากหลาย ทั้งในด้านของความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและจะทำให้เกิดการพัฒนาในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ตอบสนองต่อความต้องการบรรลุประโยชน์ก็ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกัน สื่อกลางที่สำคัญในการประสานคนในชุมชนคือ “ผู้นำชุมชน” ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะระดมทรัพยากรในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนาให้ไปสู่จุดหมาย นำพาชุมชนท้องถิ่นไปสู่การพัฒนาที่มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาในระดับประเทศ (เอมอร แสนภูวา, 2560)

การพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จนั้นมีหลายปัจจัยที่จะทำให้เกิดความสำเร็จได้ที่ผ่านมาได้มีแนวทางต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมาโดยตลอด แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จ คือผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากผู้นำในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ บทบาทของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะ

ก่อให้เกิดการร่วมมือกันในการทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญหรืออาจกล่าวได้ง่ายๆ โดยสรุปว่า ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลสามารถชักจูงคนในชุมชนได้ ผู้ที่เป็นบุคคลที่จะมาช่วยประสานกำลังแรงใจและสมองในการทำงานร่วมกันในทางที่ดีเป็นธรรมให้กับสังคม เหตุนี้งานในการพัฒนาชุมชน จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถที่ระดมทรัพยากรในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในกิจกรรมการพัฒนา และเพื่อให้งานพัฒนานั้นไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันในการบริหารและการพัฒนาในหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยเฉพาะการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญการพัฒนาในรูปแบบของการบูรณาการเป็นอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสม การพัฒนาท้องถิ่นเพราะการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นการพัฒนาที่ใช้องค์ความรู้โดยรวมนำมาผสมผสานให้เกิดการพัฒนาและใช้การบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า ในปี 2554 กรมการพัฒนาชุมชน จึงส่งเสริมให้ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบล (ศอช.ต.) ซึ่งเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่อยู่ในระดับตำบล มีภารกิจในการบูรณาการแผนชุมชน ได้เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในการบูรณาการ แผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ทุกหมู่บ้านในชุมชนให้เป็นแผนชุมชนบูรณาการระดับตำบล เพื่อใช้ในการปรับปรุงเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนนำไปพิจารณาเป็นข้อบังคับงบประมาณประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้อำเภอใช้ในการบูรณาการแผนระดับอำเภอ เป็นแผนพัฒนาอำเภอ และส่งต่อไปให้จังหวัด ใช้ในการบูรณาการแผนระดับจังหวัด เป็นแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อใช้พิจารณาจัดทำของงบประมาณต่อไปอีกด้วย ในการบริหารการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ก็เช่นเดียวกัน ได้นำหลักการพัฒนาแบบบูรณาการมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ที่ผ่านมาก็ได้มีการส่งเสริมการพัฒนาการแบบบูรณาการในท้องถิ่น อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน แต่พบว่าในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนยังไม่มีแผนชัดเจนในหลักการการพัฒนาแบบบูรณาการมากเท่าไร โดยเฉพาะผู้นำในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาแบบบูรณาการ การให้ความสำคัญและการส่งเสริมการพัฒนาแบบบูรณาการในท้องถิ่น และการนำการบูรณาการไปใช้ในการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนของตนเอง

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลของการวิจัยนี้ จะนำมาซึ่งความรู้เพื่อมาใช้เป็นหลักในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาเกิดความมั่นคงแข็งแรงและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน และเพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาจากข้อมูลเอกสารเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลงานทางวิชาการ หนังสือราชการที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Field research) ทำการศึกษาจากองค์กรชาวบ้านที่ทำการศึกษาวิจัย โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informant interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเกตการณ์ ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชาวบ้านที่ทำการศึกษา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านจัดขึ้น เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 2.1 กำหนดผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informant) เป็นกลุ่มคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีบทบาทในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 15 คน

- 2.2 การสนทนากลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในการระดมความคิดเห็นของกลุ่มโดยใช้เทคนิค Appreciation-Influence-Control: AIC การระดมความคิดเห็น เพื่อเป็นแผนความรู้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นต่างๆ ร่วมกับคนในชุมชน

- 2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้แบบตรวจสอบรายการเพื่อศึกษาพฤติกรรม และทัศนคติระหว่างประชาชนในหมู่บ้านจากการทำกิจกรรมร่วมกัน

- 2.4 การสังเกต การสังเกตการณ์เป็นเทคนิคการรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยการใช้สายตาเฝ้าดูหรือศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ

2.5 การประชุมแบบมีส่วนร่วมเป็นการระดมสมองทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหาความต้องการ ศักยภาพของชุมชนในเรื่องราวต่างๆ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ การใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนการสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎี เอกสาร โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นข้อความที่บรรยายอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับข้อค้นพบ การพรรณนาจะครอบคลุมสาระสำคัญของข้อมูล และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งคณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ค้นพบบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในมิติต่างๆ ดังนี้

1) บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการเมือง พบว่า บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์หรือบุคคลทางการเมือง และบทบาทของผู้นำในมุมมองของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนหรือการร่วมมือกับภายนอกเพื่อแก้ไขปัญหา โดยเพื่อให้คนในชุมชนมีความตระหนักร่วมกันถึงสิทธิและจิตสาธารณะร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

2) บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านสังคม พบว่า มีบทบาทในการสร้างความรักและความสามัคคี บทบาทในการควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่มให้ดำเนินเป็นไปด้วยดี บทบาทการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านอาชีพ สวัสดิการ การดำรงชีพรวมทั้งการนำหลักคำสอนของศาสนาช่วยในการป้องกันเกี่ยวกับอบายมุขและยาเสพติด

3) บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชุมชน โดยอาศัยการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกๆ คนในกลุ่ม กลุ่มต้องมีกิจกรรมในการแปรรูปการผลิต จัดระบบการผลิต การจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้สมาชิกในกลุ่มได้รับประโยชน์สูงสุดตอบสนองอย่างเข้ากันได้กับเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน การบริหารจัดการ มีการระดมความคิด และการแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้วยการยึดถือสมาชิกของกลุ่มเป็นแกนหลักภายใต้ความสัมพันธ์แบบญาติมิตร แสดงให้เห็นถึงการจัดการและพึ่งพาตนเองในชุมชน

4) บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านวัฒนธรรม พบว่า บทบาทของผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการสืบทอดวัฒนธรรม ด้วยการอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมชุมชน ให้ดำรงอยู่ต่อไปได้โดยการนำเอาวัฒนธรรมชุมชนที่ยึดมั่นในหลักการของศาสนามาผสมผสานอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตชุมชน มาเป็นฐานในการรวมพลังเพื่อสร้างให้เกิดความภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า ชำนาญถึงคุณค่าจนเกิดความห่วงแหน และพร้อมที่จะดูแลและปกป้อง มีการถ่ายทอดจนคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 2 สภาพปัญหาและอุปสรรคบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในมิติด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) มิติด้านการเมือง ได้แก่ ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง และขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน โดยไม่มีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือการแสดงออกถึงการต่อต้านไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้นำร้องขอ 2) มิติด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาความยากจน เป็นสภาพการดำรงชีวิตของคนในชุมชนที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิต 3) มิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาด้านการรวมกลุ่มสมาชิก ซึ่งมีสาเหตุมาจากการกลุ่มของสมาชิกยังไม่มั่นคงขาดความร่วมมือ และเนื่องจากนั้นขาดงบประมาณสนับสนุนหรือมีงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน เพราะสมาชิกมีรายได้น้อย 4) มิติด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ขาดแรงสนับสนุนในการดำเนินงานของภาครัฐ และขาดการใช้มิติทางวัฒนธรรมชุมชนอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนเนื่องจากการดำเนินการด้านวัฒนธรรมชุมชนที่ผ่านมา ยังมีลักษณะเป็นการรับนโยบายหรือแนวทางการดำเนินการพัฒนาวัฒนธรรมจากส่วนกลาง โดยยังไม่ได้เป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้มิติทางวัฒนธรรมชุมชนอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตและยังขาดองค์ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคของผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยวิเคราะห์สังเคราะห์ จากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยซึ่งสามารถสรุปได้โดยมีปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการแก้ไขอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ 3) ปัจจัยระบบภาคีเครือข่าย 4) ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี 5) ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐองค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งการปัจจัยเหล่านี้มีการปรับกระบวนการทำงานของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านเจตนารมณ์เกี่ยวกับผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และมีจุดยืนทางความคิด วิถีคิด เห็นคุณค่าและเป็นผู้กระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งสร้างคนรุ่นใหม่ให้เกิดความจิตสำนึกต่อชุมชนในการพัฒนา และพร้อมที่จะร่วมการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนดำเนินงานต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลประกอบด้วยดังนี้

ผลการวิจัย บทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนท้องถิ่นในมิติด้านสังคม พบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่า บทบาททางด้านสังคม คือ บทบาทการสร้างความรักความสามัคคี พร้อมมีการควบคุมและดูแลสัมพันธ์กลุ่มและสมาชิกดำเนินไปด้วยดี และบทบาทการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นโดยมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านอาชีพ สวัสดิการ การดำรงชีพรวมทั้งการนำหลักคำสอนของศาสนามาด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเข้มแข็งของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) ที่กล่าวได้ว่า ชุมชนที่เข้มแข็งนั้นมีลักษณะเป็นส่วนรวม ผู้คนในสังคมแสดงออกซึ่งสำนึกและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมส่วนรวมโดยเข้าไปมีส่วนร่วม และรับผิดชอบต่อก่อให้เกิดสังคมที่ดีงาม นอกจากนี้ชุมชนเข้มแข็งยังมีลักษณะของการที่ผู้คนหันหน้าเข้าหากันเพื่อเผชิญกับปัญหาหรือแรงกดดันจากสังคมภายนอกหรือจากความตั้งใจในความปรารถนาาร่วมกันของคนในชุมชนว่าต้องการให้ชุมชนของตนเป็นเช่นไร โดยความเป็นชุมชนที่แท้จริงนั้นย่อมดำเนินไปบนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รู้จักใจกว้างยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ซึ่งเป็นหลักของระบอบประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง

ผลการวิจัยบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่า บทบาททางด้านเศรษฐกิจคือการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชุมชน โดยอาศัยการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกๆ คนในกลุ่ม กลุ่มต้องมีกิจกรรมในการแปรรูปการผลิต จัดระบบการผลิต การจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้สมาชิกในกลุ่มได้รับประโยชน์สูงสุดตอบสนองอย่างเข้ากันได้ดีกับเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน การบริหารการจัดการ มีการระดมความคิด และการแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้ายการยึดถือสมาชิกของกลุ่มเป็นแกนหลัก ภายใต้ความสัมพันธ์แบบญาติมิตร ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2565) ที่ได้กำหนดลักษณะชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนไว้ว่า 1) สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองและคนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้ 2) สมาชิกในชุมชนรักที่จะพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทร รักห่วงใยกันและพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชนร่วมกัน 3) สมาชิกชุมชนเลือกผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนร่วมผลักดันอย่างแข็งขัน 5) สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมประเมินสภาพปัญหาของชุมชน ร่วมกำหนดอนาคตของชุมชน ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินการงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาของชุมชน 6) สมาชิกชุมชนเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน จากการเข้าร่วมเวทีชาวบ้านและการทำงานร่วมกัน 7) มีแผนของชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน โดยมุ่งพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน 8) การพึ่งภายนอกเป็นการพึ่งพาเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป 9) มีเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนอื่นหรือหมู่บ้านอื่น ท้องถิ่นหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนแท้

ผลการวิจัยบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเมือง พบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่า บทบาทของผู้นำในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่นนั้น มีบทบาทในการร่วมรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง บทบาทของผู้นำในการออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง บทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์หรือบุคคลทางการเมือง และบทบาทของผู้นำในมุมมองของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของแก้วสรร อติโพธิ (2540) ที่ว่าจะต้องมีกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่นที่สามารถยอมรับสิทธิตามกฎหมายในกระบวนการได้ส่วนสาธารณะ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและต้องมีการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากร

ผลการวิจัยบทบาททางการเมืองของผู้นำชุมชนท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรม พบว่า ผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นสอดคล้องกันว่า บทบาทของผู้นำในการสืบทอดวัฒนธรรม ด้วยการอนุรักษ์และส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมชุมชน ให้ดำรงอยู่ต่อไปได้โดยการนำเอาวัฒนธรรมชุมชนที่ยึดมั่นในหลักการของศาสนามาผสมผสานอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตชุมชน มาเป็นฐานในการรวมพลังเพื่อสร้างให้เกิดความภูมิใจ ตระหนักในความสำคัญ ชำบซึ่งถึงคุณค่าจนเกิดความห่วงหาและพร้อมที่จะดูแลและปกป้อง มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเข้มแข็งของเพ็ญศรี ศิริสวัสดิ์ (2542) พบว่าเป็นเพราะคนในชุมชนมีพื้นฐานด้านศาสนา วัฒนธรรม มีค่านิยมดั้งเดิม รักษาและยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณี มีวิถีชีวิตแบบคนไทยซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและสร้างความสัมพันธ์ด้านจิตใจให้มีความรักความสามัคคี เป็นเสมือนเกราะป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นและยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้กิจกรรมและชุมชนเกิดความเข้มแข็งอีก คือปัจจัยภายใน ได้แก่ คณะกรรมการ สมาชิก ชุมชนและสถาบันเข้มแข็ง

สภาพปัญหาและอุปสรรคบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้ ด้านการรวมทุนและงบประมาณ ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ประเด็นการหาแหล่งทุนให้กลุ่มอาชีพกู้ยืม และการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาต่างๆ ของชุมชน มีปัญหาอุปสรรคทั้งนี้ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่างๆ อยู่แล้ว ประกอบกับหน่วยงานของรัฐสรรงบประมาณแต่ละปีเพื่อสนับสนุนกิจกรรมชุมชนมีไม่มากเท่าที่ควร และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของรัตนะ จันทน์พรัตน์ (2543) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อย: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเทศบาลเมืองบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ที่สรุปถึงปัญหาและอุปสรรคไว้ว่าปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนย่อย กรรมการชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่า เกิดจากการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ในการจัดทำกิจกรรม/โครงการพัฒนาชุมชนย่อยไม่เพียงพอ ปัญหาการขาดความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนย่อย ปัญหาขาดการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่เทศบาลกับคณะกรรมการชุมชน และความไม่พร้อมของสถานที่ทำการชุมชน สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหา ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนนั้นเห็นว่า ควรมีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่เทศบาลกับกรรมการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการพัฒนาชุมชนย่อย และควรจัดให้มีสถานที่ทำการชุมชนถาวร

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาและการอภิปรายผลมาทั้งหมด จะเห็นว่าบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการแก้ไขอย่างยั่งยืน โดยมี 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยกระบวนการเรียนรู้ 3) ปัจจัยระบบภาคีเครือข่าย 4) ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยมวัฒนธรรมประเพณี 5) ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐองค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งการปัจจัยเหล่านี้มีการปรับกระบวนการทำงานของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านเจตนารมณ์เกี่ยวกับผู้นำชุมชนท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และมีจุดยืนทางความคิด วิธีคิด เห็นคุณค่าและเป็นผู้กระตุ้นให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งสร้างคนรุ่นใหม่ให้เกิดความจิตสำนึกต่อชุมชนในการพัฒนา และพร้อมที่จะร่วมการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนดำเนินงานต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการเสริมคุณค่าบทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้ง

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาทุกกิจกรรมควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนมีความสำคัญอย่างยิ่ง จะทำให้คนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วมไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งจึงมีการทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อผลสำเร็จร่วมกัน นอกจากนั้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริใช้ได้ดีกับทุนชุมชนเน้นการลดรายจ่าย สร้างอาชีพมีงานทำมีรายได้ ทำให้พอมีพอกิน พึ่งตนเองได้ ด้วยเหตุนี้การสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืนให้แก่ชุมชนต้องยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และการยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีในตัวผู้นำทุกประเภท การมีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

1.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาวิธีการพัฒนาเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เป็นผู้นำเพื่อทดแทนผู้นำที่เป็นคนรุ่นเก่า
- 2) ควรทำการศึกษาการสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้นำเครือข่ายวิสาหกิจ เพื่อจะเป็นเครือข่ายของผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยย่อยเรื่อง บทบาทผู้นำชุมชนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโป่งกุ่ม ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคลองสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณจากวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ แกนนำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชนและภาคประชาชน นักวิชาการ วิทยากรแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ในการสละเวลาให้ข้อมูล การสัมภาษณ์และร่วมกันสนทนากลุ่มย่อย ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่ได้เอื้ออำนวยทั้ง ที่ร่วมให้ข้อมูล อำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยจนทำให้งานวิจัยนี้บรรลุผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- แก้วสรร อดิโพธิ. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชน: กุญแจดอกสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). ประชาคมตำบล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2565). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยการดำเนินงานอย่างบูรณาการ. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
- เอมอร แสนภูวา. (2560). บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารพัฒนาสังคม, 19 (2), 37-52